

Maria Laura Berlinguer

Het
hart
van
Sardinië

Vertaling Saskia Peterzon-Kotte

HarperCollins

Voor het papieren boek is papier gebruikt dat onafhankelijk is gecertificeerd door FSC® om verantwoord bosbeheer te waarborgen.

Kijk voor meer informatie op www.harpercollins.co.uk/green.

HarperCollins is een imprint van Uitgeverij HarperCollins Holland, Amsterdam.

Copyright © 2025 Maria Laura Berlinguer

Oorspronkelijke titel: *La cena delle anime: Sa chena pro sos mortos*

Copyright Nederlandse vertaling: © 2026 HarperCollins Holland

Vertaling: Saskia Peterzon-Kotte

Omslagontwerp: Margo Togni

Omslagbeeld: © Freepik

Foto auteur: © Dario Sequi

Zetwerk: ZetSpiegel B.V., Leerdam

Druk: ScandBook Nørhaven, Denemarken, met gebruik van 100% groene stroom

ISBN 978 94 027 2155 3

ISBN 978 94 027 7845 8 (e-book)

NUR 302

Eerste druk oktober 2026

Originele uitgave verschenen bij HarperCollins Italia S.p.A, Milaan.

Deze uitgave is tot stand gekomen dankzij de bemiddeling van Cristina Tizian en Emanuela Canali, vertegenwoordigd door Cristina Tizian Literary Agency.

HarperCollins Holland is een divisie van Harlequin Enterprises ULC.

* en ™ zijn handelsmerken die eigendom zijn van en gebruikt worden door de eigenaar van het handelsmerk en/of de licentienemer. Handelsmerken met ® zijn geregistreerd bij het United States Patent & Trademark Office en/of in andere landen.

www.harpercollins.nl

Elk ongeoorloofd gebruik van deze publicatie om generatieve kunstmatige-intelligentie-technologieën (AI-technologieën) te trainen is uitdrukkelijk verboden. De exclusieve rechten van de auteur en de uitgever worden hierbij niet beperkt. HarperCollins maakt tevens gebruik van de rechten onder Artikel 4(3) van de Digital Single Market Directive 2019/79 en het uitvoeren van tekst- en datamining op deze publicatie is niet toegestaan.

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Het e-book is beveiligd met zichtbare en onzichtbare watermerken en mag niet worden gekopieerd en/of verspreid.

Alle in dit verhaal voorkomende personen zijn ontleend aan de fantasie van de schrijver. Elke gelijkenis met bestaande personen berust op toeval.

Tijdens de koude herfstdagen vertelden de ouderen bij het haardvuur aan de kinderen dat de dood niet het einde van het leven markeerde, maar het begin van een reis waarin de zielen van dierbaren bleven voortbestaan.

Wanneer de dagen korter werden en de aarde klaar was om te worden ingezaaid, werd de grens tussen de wereld van de levenden en die van de doden ijler, waardoor de zielen konden terugkeren naar hun huis.

Of alles wat er tijdens sa chena pro sos mortos gebeurde werkelijkheid was of slechts volksgeloof, wist Iride Dessì nog steeds niet.

PADRIA, OKTOBER 2022

I

Op de dag van de begrafenis van haar vader beseft Iride Dessì eindelijk dat de mensen in het dorp haar uit de weg gingen.

Natuurlijk had ze altijd wel de vluchtige blikken van de vrouwen en de onmiskenbaar bijgelovige gebaren van de mannen opgemerkt wanneer ze haar op straat tegenkwamen. Toch hadden zij en haar vader geen van beiden ooit veel waarde gehecht aan de roddels en praatjes die de ronde deden. Tenminste, dat had ze altijd graag willen geloven.

Voor de Chiesa Santa Giulia stond Iride stil op het voorplein en staarde naar het portaal, de enige donkere vlek op de kalkstenen façade. Dreigend en mysterieus wachtte de strenge doorgang op haar, als een drempel naar het onbekende.

Achter haar bewoog Tata zich geruisloos. Ze leek zoals altijd Irides gedachten te raden, want ze legde een hand op haar schouder.

‘Kop op,’ zei ze. ‘We moeten gaan, de mensen wachten op ons.’

Iride knikte, raapte al haar moed bijeen en liep de kerk binnen, achter de lijkbaar aan.

Ze had hem gewassen, hem zijn hazelnootkleurige bombazijnen pak aangetrokken en het lichte vest met de ketting van zijn zakhorloge, zijn witte haar netjes gekamd en zijn spierwitte baard verzorgd.

Hoewel de dood zijn lichaam had verstijfd, lag er een vredige glimlach om zijn lippen. Ze had geprobeerd geen traan te laten toen ze hem voor de laatste keer liefkoosde.

Terwijl ze over de glazen vloer van het middenschip liep, een moderne bescherming voor de oude resten waarop de kerk was gebouwd, groette ze de aanwezigen met een knikje. Een voor een draaiden ze hun hoofd naar haar toe, maar ze meden haar met de ontwijkende blik van mensen die iets te verbergen hebben of bang zijn.

Achter haar liep zoals altijd Tata, of *tzia* Manuella, zoals de mensen haar noemden.

De inwoners van Padria waren gekomen om een laatste groet te brengen aan Vincenzo Dessì, een van de voornaamste mannen van het dorp, een nazaat van een oude familie. Op eerbiedige afstand hadden ze zich verzameld in de banken aan de linkerkant van het altaar, zodat de rij rechts leeg bleef, op een handvol vrienden en kennissen na.

Iride liep met een plechtige houding verder en herkende gaandeweg de buurman, de groenteverkoopster, de bakker, de burgemeester en de notabelen van het dorp. Aangekomen bij de lijkbaar, die op de kale vloer stond, nam ze plaats in de rechterbank. Alle aanwezigen in de rijen volgden haar voorbeeld, als op een liturgisch teken.

Ze haalde zachtjes adem en op het moment dat ze zich omdraaide, aangetrokken door het geritsel van de mensen die gingen zitten, zag ze hem. Piero Alivesi, haar speelkameraadje van vroeger, zat een paar banken achter haar. In weerwil van het moment ging haar hart tekeer met alle kracht van vroeger.

‘De genade van onze Heer Jezus Christus, de liefde van God de Vader en de gemeenschap van de Heilige Geest zij met u allen.’

Terwijl de priester de openingsgroet uitsprak, richtte Iride haar blik weer op haar vader, die in de afgesloten kist lag.

‘En met uw geest,’ antwoordde het dorp, verenigd onder hetzelfde heilige dak.

Het verlies was een leegte die niet op te vullen was, maar naast het verdriet voelde ze een intens ongemak. In de afgelopen jaren was ze slechts één keer per jaar naar Padria teruggekeerd, en dan bleef ze steeds zo kort mogelijk, met het verlangen om zo snel als het maar kon weer te vertrekken. Als de begrafenis en alle daaropvolgende verplichtingen er niet waren geweest, zou ze ook nu niet lang zijn gebleven. Maar de dood van haar vader dwong haar om de confrontatie aan te gaan met alles waarvan ze had geprobeerd afstand te nemen. Ze had ooit gedacht dat ze, door het dorp te verlaten, zou vinden wat ze zocht. Maar haar dromen waren niet uitgekomen. En vanwege de zware last van dat falen was ze ver weg gebleven van het eiland, dat haar daar nu weer aan leek te herinneren.

‘Schenk onze broeder Vincenzo, die in Christus is ontslapen, de vreugde om met Hem te mogen verrijzen.’

‘Amen,’ antwoordden de dorpsgenoten, met neergeslagen blik en gevouwen handen.

De liturgie, de preek en ten slotte het Onzevader volgden elkaar op, maar Iride voelde nog steeds geen enkele behoefte om eraan deel te nemen. Een buitenstaander, dat was ze. Een buitenstaander die haar schuldgevoel verborgen hield. Maar nu bracht elk woord en elke blik de herinnering terug aan de voorbije jaren, waarin ze bijna nooit was teruggekomen.

Ze stond op, ging zitten en knielde in navolging van de anderen, alsof een golf haar voortstuwde zonder dat ze weerstand kon of wilde bieden.

Met de besprenkeling en bewieroking, gezangen en gebeden werd de dienst afgesloten, en daarmee begon het hartverscheurende ritueel van groeten, waarbij het de bedoeling was dat iedereen haar de hand zou schudden, woorden van troost zou uitspreken en haar

op de wang zou kussen. Maar in plaats daarvan verlieten de meeste mensen die in de linkerrij hadden gezeten langzaam de kerk en vermeden het om dichterbij te komen. Slechts een paar mensen kwamen haar omhelzen. Dat verbaasde Iride niet: de afstandelijkheid die ze aan het begin van de begrafenis had gevoeld, werd nu in volle omvang duidelijk.

Een vriendelijke hand tikte bijna onmerkbaar op haar schouder. Tata lachte haar toe en knikte met haar hoofd naar de uitgang. Samen volgden ze de lijkbaar in de droevige stoet die naar de begraafplaats leidde. De kist werd in de lijkwagen geladen, die richting het kerkhof vertrok. Terwijl Iride naar de auto liep, keek ze op, en haar blik kruiste opnieuw die van Piero Alivesi. Hij kwam naar haar toe zonder zijn ogen van de hare af te wenden. Hij overbrugde de luttele meters tussen hen in, en alles om haar heen leek te vervagen: de kerk, het dorp, de inwoners.

‘Ciao,’ begroette hij haar met een zachte, heldere stem, zonder plichtplegingen. ‘Hoe voel je je?’

Hij bleef voor haar staan zonder zich te verschuilen, heel anders dan de gesloten houding van de anderen. Hij keek haar ernstig aan en schudde haar hand.

‘Piero,’ fluisterde ze, en ze boog haar hoofd, ‘wat doe jij hier?’

‘Ik wilde hem graag de laatste groet brengen.’

‘Het is zo lang geleden... Hoe wist je ervan?’

‘Mijn moeder vertelde het. Begrijpelijk, er zijn nog maar heel weinig mensen van die leeftijd over,’ zei hij met een glimlach.

Er waren zoveel jaren verstreken, maar terwijl Piero’s hand nog steeds in de hare geklemd was, begon haar hart opnieuw hevig te bonzen.

‘Waar woon je nu?’ vroeg ze om haar verlegenheid te verbergen.

‘Ik woon en werk in Nuoro, ik ben psychiater. En jij, Iride?’

‘Ik ben nu weer hier... voorlopig,’ fluisterde ze, terwijl ze opnieuw haar blik neersloeg.

‘Misschien was het voorbestemd dat we elkaar weer zouden zien. Ik herinner me je vader nog, en de prachtige verhalen die hij ons vertelde...’ ging hij verder.

Iride glimlachte wat schutterig. Omdat ze geen woord meer kon uitbrengen, nam ze afscheid door haar hand terug te trekken en haar tas van de ene schouder naar de andere te verplaatsen.

Ze keek nog een laatste keer naar Piero, die zich omdraaide, en liep naar de auto, waar Tata op haar wachtte.

De poort viel met een doffe dreun achter hen dicht.

Nu alles voorbij was, nam de stilte bezit van de kamers. Diezelfde stilte die haar ooit had verwelkomd als een frisse windvlaag bezorgde haar nu slechts een gevoel van eenzaamheid en spijt. Als een mistbank steeg die stilte op vanaf de terracotta vloer en omhulde het hele huis; ze reikte tot aan de hoge plafonds, likte aan de schaduw van een fresco dat de vochtigheid had overleefd, wikkelde zich rond de oude trap die naar de studeerkamer van haar vader leidde, klampte zich vast aan de ijzeren balustrade, de stille getuige van vrolijke kinderspelletjes, en reikte tot aan de binnentuin, ooit het kloppende hart van het familieleven.

Tata had die tuin veranderd in een uitbundige kruidentuin en had zelfs het fonteintje in het midden van het ronde vijvertje behouden. Maar van de goudvissen die er vroeger vrolijk rondzwommen was geen spoor meer te bekennen.

De woning van trachiet en kalksteen, met architraven waar door de plaatselijke *picapedras* motieven van de Catalaanse school waren uitgehakt, sloot de deur en slokte haar op. Er verscheen een kleine rimpel tussen Irides ogen toen ze terugdacht aan haar onverwachte ontmoeting met Piero, en aan de emotie die ze had gevoeld zodra

hun blikken elkaar kruisten, alsof de tijd niet was verstreken. En toch was de tijd voor haar wél voorbijgegaan, opgebruikt door een verkeerde geschiedenis.

Ze dacht terug aan hoe ze samen speelden in de binnentuin van het huis, op de zonnige middagen die hun vakanties bepaalden, op zoek naar het glanzendste blad of naar rijpe bessen. Op die geheime, magische plek, waar alles leek te zweven, voelde Piero al aan wat Tata wilde voordat ze dat uitsprak en koos hij de aroma's uit die het beste pasten bij wat ze bereidde. Ze herinnerde zich nog goed dat Piero's moeder niet wilde dat hij bij hen over de vloer kwam, en hem altijd uit hun buurt probeerde te houden. Destijds had Iride gedacht dat zijn moeder haar niet mocht. Nu begreep ze echter dat er misschien iets anders speelde. Maar wat dat was, wist ze nog niet.

Tata was niet de enige die dol was op Piero. Soms had Iride ook de indruk gehad dat haar vader meer plezier met hem had dan met haar, alsof er tussen hen een diepe verstandhouding bestond, een band die verder ging dan zomaar sympathie.

We waren zo verschillend, dacht ze. Ze hadden een volkomen tegengestelde opvoeding gekregen, en toch bewoog hij zich met een natuurlijke vanzelfsprekendheid tussen de volwassenen bij haar in huis, hij nam deel aan de gesprekken en gaf altijd verrassend zelfverzekerd uiting aan wat hij dacht, zonder de minste angst of schroom. Misschien was dat wel precies de reden dat ze hem toen al fascinerend had gevonden.

Hoe zou zijn leven zijn verlopen? Misschien was hij wel getrouwd en had hij kinderen.

In de keuken bewogen de handen van tzia – 'tante' – Manuella vlug: koelkast, aanrecht, pannen, gootsteen. Ze liep naar de voorraadkast en opende die om een pakketje te pakken dat zo groot was als een baby. Een witte linnen doek omhulde de *chibarzu*, een brood van harde tarwe met een natuurlijke gisting, rond van vorm en met een

knapperige korst. Ze sneed het in dikke plakken, legde die op een bakplaat en bestrooide ze met zout en olie. Later zou ze ze roosteren op de gloeiende kolen, en op het rooster zou ze biefstukjes grillen.

Ze lieten zich verwarmen door het vuur dat knetterde in de grote open haard, Iride zittend op het lage krukje, Tata bij de gootsteen, waar ze de bernagie waste, droogde en in een pan met gezouten kokend water liet glijden. Een paar minuten later goot ze hem af en maakte hem aan in een terracotta kom met olie, zout en citroen.

‘Het eten is zo klaar,’ zei ze zonder zich om te draaien, terwijl ze druk in de weer bleef.

Iride stond langzaam op en liep de keuken uit. Ze stak de binnenplaats over, langs de wasruimte, de voorraadkamer en wat ooit de stallen waren geweest, waar Vincenzo zorgvuldig een oude koets en een karretje bewaarde, symbolen van welstand uit vervlogen eeuwen.

In een impuls ging ze terug naar de gang en liep de trap op. Aarzelend bleef ze staan voor de schuilplaats van haar vader, zijn geliefde plek om zich terug te trekken, en bijna bang om een intimiteit te schenden die niet meer bestond, duwde ze de deur zachtjes op een kier. Achter de dubbele deuren, ooit met de hand beschilderd maar nu verbleekt en door de tijd getekend, lag zijn rijk verborgen. De grote boekenkast, de eikenhouten schrijftafel en, op het groene leren bureaublad met fijne gouden versieringen, de rekeningen en de onbeantwoorde correspondentie.

Ze bleef op de drempel staan en keek naar de vergeelde foto’s, vertrouwde figuren vereeuwigd in statische poses.

Hoe moet ik dit doen? Ze barstte in snikken uit.

Vanaf de muren van de grote kamer keken de gezichten van haar voorouders zwijgend op haar neer.

3

De vrouw sloeg met haar hand tegen het glas. Hoewel ze schreeuwend met haar armen zwaaide, kon Iride haar niet horen. Ze hoorde alleen het dreigende geluid van het bonzen op het raam.

Ze ging op bed zitten en probeerde erachter te komen wie het was. Ze zag de opengesperde mond en de witte tanden. Het maanlicht verlichtte de paarszijden omslagdoek die haar hoofd bedekte, maar het gezicht, dat haar bekend voorkwam, bleef in de schaduw. Toen hoorde ze het hartverscheurende gejammer, dat leek op het gehuil van de wind wanneer die zich een weg baande door de kloven van de regio Meilogu, haar geboortestreek. Het gekerm kroop onder haar huid, als een huivering die haar liet trillen, waarna ze verbijsterd en ontdaan bleef zitten.

Moeizaam probeerde ze zich los te maken uit haar verdwaasdeheid, nog steeds op de scheidslijn tussen slapen en waken. Daarna kreeg de echte wereld langzaam weer vorm.

Weer die beklemmende droom.

Het huis was gehuld in absolute stilte, alleen doorbroken door de schelle roep van *s'astore*, de havik. Iride, die altijd al doodsbang was geweest voor alles wat vloog, kon het onbehaaglijke gevoel niet van zich afzetten. Misschien waren het slechts de kreten van de

roofvogel die haar de rillingen bezorgden, of misschien had ze het gewoon koud, dacht ze in een poging die terugkerende nachtmerrie te verklaren, terwijl ze de dekens opdraapte die naar één kant van het oude smeedijzeren bed waren gegleden. Haar ogen raakten langzaam gewend aan het donker en ontwaarden de stucversieringen en de tere patronen van de inmiddels verschoten fresco's; de maan scheen door de halfopen luiken naar binnen en verlichtte de glazen bloemblaadjes van de kroonluchter. De grote rozet leek in zijn eentje het hele gewelf te dragen, met opperste inspanning.

Ze bleef roerloos zitten, met ingehouden adem, terwijl de herinneringen aan de vorige dag als een trage, onstuitbare vloed opkwamen. Ze liet de beelden scherper worden, maar hoorde geluid in de keuken, waardoor ze haar voeten op de grond zette en ernaartoe liep. Slapen kon ze toch niet meer.

Ze maakte de imposante houten slaapkamerdeur open en liep door de kamers, die elkaar opvolgden. Terwijl ze een wollen trui om haar schouders sloeg, stapte ze de grote keuken binnen. De zon was nog niet op, maar Tata was er al en stond voor de marmeren spoelbak de geneeskrachtige kruiden schoon te maken die ze bij maanlicht had geplukt.

'Je bent al op,' zei ze ter begroeting, waarna ze naar de notenhouten buffetkast liep, waarin haar kostbare koperen keukengerei lag opgeborgen. Met één hand schoof ze het oude vliegengaas opzij en pakte een pannetje.

Ze was altijd daar in dat huis geweest, al zolang Iride zich kon herinneren, zelfs nog voor de dood van haar moeder. Altijd hetzelfde, met die grijze ogen die zo transparant waren als zeewater, haar kroezende haar opgestoken in een *mogno*, en de zachte trekken van iemand die veel dingen aanvoelt zonder dat ze woorden nodig heeft. Ze trok haar trui dicht om zich heen terwijl Tata, die wel aanvoelde wat ze wilde, naar de stenen haard liep om het vuur aan te steken. Eind oktober begon het grote huis af te koelen

en moest het verwarmd worden met het vuur en de oude vuurpotten.

‘Weer dezelfde nachtmerrie?’ vroeg ze zacht, terwijl ze haar werk voortzette.

‘Ja... nog steeds die vrouw zonder gezicht die probeert met me te praten,’ zei Iride met een zucht.

Tata knikte zonder haar blik van de haard af te wenden.

Ze wist dat bepaalde dromen nooit toeval waren.

Onze voorouders vinden altijd een manier om te communiceren, dacht ze. Misschien was het moment aangebroken dat Iride zou weten wie er probeerde contact met haar te zoeken.

Ze keek omhoog, porde het vuur op, bracht water aan de kook en nam wat kruiden uit een van de potjes die netjes, als in een oude apotheek, op de planken stonden. Met zachte hand nam ze twee snufjes uit een ander potje en voegde die toe aan het aftreksel.

‘Te veel emoties, Iride. Je moet rustig naar gevoelens luisteren, anders dreigen ze je te overspoelen,’ zei ze, terwijl ze haar een dampende kop aanreikte. De heilzame eigenschappen van de aardbeiboom – de onoverwinnelijke, taaie plant van de Sardijnse maquis – verwarmden Iride slok voor slok, en toen ze haar ogen toekneep, herkende ze de kracht van de struik en zijn vuurrode vruchten en – zoals ze Tata dat zo vaak aan de oudere vrouwen had horen vertellen – zijn vrouwelijke energie, licht en zacht, geworteld in de aarde. Hoe vaak had ze haar niet zien blozen vanwege de loftuitingen van de mensen, die haar manier van doen als een mirakel beschouwden. Maar het waren geen wonderen, zei ze dan hoofdschuddend; het was de kracht van de natuur en haar geneeskrachtige planten. Je moest ze kennen en verzorgen. De inwoners van Padria respecteerden haar daarom: er was geen man of vrouw die niet minstens één keer bij haar was langsgeslagen om haar geschenken te brengen, haar om raad te vragen of haar natuurlijke middeltjes te komen halen.

Iride had nooit kunnen denken dat de magie van haar geboortestreek en haar oude beschaving, in weerwil van alles wat Tata de inwoners van Padria vertelde, vanaf dat moment haar levensloop zou veranderen.